

נח ע"א-ע"ב. זמן שחיטת והקרבת קורבן התמיד

בבית המקדש היה סדר שבו מקריבין את הקורבנות, כאשר קורבן התמיד שהוקרב בבוקר ובין הערביים, פותח וסוגר את סדר הקורבנות, כמאמר הכתוב "אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר, וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים" (במדבר כח, ד). מהתורה (דרשת חז"ל בנט ע"ב) את קורבן הפסח יש להקריב לאחר קורבן התמיד. לפיכך, בערב פסח הוקדם "קורבן התמיד של בין הערביים" בשעה (זמן שחיטתו והקרבתו), כדי שקורבן פסח יוקרב בבין הערביים, כנאמר בו "וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים" (שמות יב, ו). בערב פסח בשבת הוא הוקדם בשעתיים, כדי שיהיה זמן להקריב את קורבן פסח וגם לסיים צלייתו קודם כניסת השבת והחג. הגמרא תעסוק בטעם הקרבת "קורבן התמיד של בין הערביים" בשעה השמינית ומחצה.

משינתנו נח ע"א

1. [קורבן] תמיד (של בין הערביים. מתחיל) נשחט בשמונה ומחצה, [ומסתיים] וקרב בתשעה ומחצה.

2. בערבי פסחים (שיש להקריב את קורבן הפסח בין הערביים) נשחט (קורבן התמיד) בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה בין בחול 3. בין בשבת.

4. חל ערב פסח להיות בערב שבת (וצריך לשחוט ולצלות את הקורבן מבעוד יום) נשחט (קורבן התמיד) בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו.

משינתנו נח ע"א

ריב"ל: 6 7 8 9 10 11 12
 ← הערב הראשון זמן קורבן מדאו' הערב השני →

רבא: 6 7 8 9 10 11 12
 ← תחילת "הערב" זמן קורבן מדאו' סוף "הערב" זמן קורבן נדרים ונדבות זמן קורבן מדרבנן →

משינתנו נח ע"א

מאיכאנו יודעים שתחילת שחיטת קורבן התמיד הינו בשמונה שעות ומחצה, וסיום הקרבתו בתשע שעות ומחצה?

↓

משינתנו נח ע"א

רבי יהושע בן לוי: שכתוב "וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׂנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים" (במדבר כח, ד), "בין הערביים" (ולא כתב "תעשה בערב") פירושו שחיטת הקורבן בין שני "ערביים" (שוויים בזמנים): שעתיים וחצי לפני הקורבן, שעה לקורבן עצמו, ושעתיים וחצי לאחר הקורבן.

↓

משינתנו נח ע"א

רבא: אם לימוד ריב"ל מתבסס על פסוק מהתורה, משמע שהקרבת קורבן התמיד של בין הערביים חייב לעשות מדאו' דווקא בשעה השמינית ומחצה, וכיצד בערבי פסחים מקדימים את זמן שחיטתו?

↓

משינתנו נח ע"א

רבא: למעשה מהפסוק "בין הערביים" נלמד שהחל משעה שהחל נוטה לכיוון מערב (שעה שש ומחצה) ומתחיל להיות "ערב" חל חיוב מדאו' להקריב קורבן התמיד, עד שמסתיים "הערב". חכמים הם אלו שקבעו מסיבה מעשית את הקרבת הקורבן בשעה השמינית ומחצה, כדי שיוכל להקריב על המזבח את כל הנדרים והנדבות שהוקדשו באותו יום למזבח (ואע"פ שהיה ניתן להקריב מוקדם יותר, וראוי לעשות כן שזריזין מקדימין למצוות - איחורה לטובת שאר הקורבנות. רש"י. ומאיך לאחר את זמן הקורבן יותר לא רצו משום סמוך לחשיכה. תוס'). אך בערבי פסחים שיש צורך להקדים, ניתן להקדים עד השעה שש ומחצה (כדין החיוב מדאו'), כדי שיהיה לו זמן לשחוט ולצלות (הצלייה אינה מדין הקורבן אלא לצורך הדיוט (כדי שיוכל לאכול הפסח) לכן אינה דוחה שבת. ועוד יכול לעשותה מבעוד יום. רש"י)

משינתנו נח ע"א

מר: הפסוק המדבר על המזבח בבוקר "וּבֶעֶר עָלֶיהָ הַפָּהָן עֲצִים בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר וְעִרְךָ עָלֶיהָ הָעֹלָה, וְהִקְטִיר עָלֶיהָ (קורבן התמיד של בוקר) חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים" (ויקרא ו, ה), משמע שאת כל הקורבנות צריך להשלים על קורבן התמיד של בוקר, ולא על של בין הערביים (ולכן צריך לסיים עד הקרבת קורבן התמיד של בין הערביים).

יש את ארבעת דיני המשנה: 1. יום חול (שמונה וחצי). 2. ערב פסח ביום חול (שבע וחצי). 3. ערב פסח בשבת (פסח במוצאי שבת. שבע וחצי). 4. ערב פסח ביום שישי (פסח ביום השבת. שש וחצי). ודין נוסף שהמשנה לא דיברה עליו: 5. קורבן התמיד בשבת (ע"פ המסקנה: תלוי מח' תנאים).

הגמרא מביאה מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא בזמן הקרבת קורבן התמיד "בשבת", האם הוא כזמן "בחול", או כזמן "ערב פסח". בפירוש המחלוקת התנאים, ישנם שלוש שיטות אמוראים (התנאים אמרו שיש ללמוד מדין מסוים על דין אחר. אך לא פורט מאיזה דין "בחול" - דין 1 או 2? ו"ערב פסח" דין 2 או 4? על איזה דין "שבת" - דין 3 או 5?). להבנת יסוד המח' לשיטת כל אמורא יש להקדים:

א. בכל שבת בבית המקדש היו מחליפים במשך שעה אחת את הלחמים בשולחן הפנים (היו מוציאים את שני בויכי הלבונה שמים חדשים ואת הלבונה הישנה מקטירים במזבח. את הלחמים הישנים היו מחליפים בחדשים, ואת הישנים מחלקים לכוהנים). בנוסף, ביום השבת היו מקריבים הם קורבן מוסף (שני כבשים לעולה), בשעה השישית (שכתוב בתורה "דָּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ" (ויקרא כג, לז), ולמדים שקורבן מוסף קרב ביום, ולא בבוקר).

ב. בערב פסח שחל בשבת, אין לצלות את קורבן הפסח בשבת עצמה, כי צלייתו לא דוחה את השבת. לכן ישנו חשש שבין שחיטת הקורבן בשבת לצלייתו במוצאי שבת הבשר יתחמם ויסרית.

ג. סדר הקרבת קורבנות במקדש הינו נדרים ונדבות בראשונה, ובתום הקרבתם הקרבת קורבן תמיד של בין

הערביים (כנ"ל). ישנו חשש שאם יתרגלו הכוהנים להקדים ולהקריב בשבת עצמה את קורבן התמיד של בין הערביים, יבואו לטעות אף בחול להקריבו מוקדם – ולא יתאפשר אחרי הקרבתו ביום חול, להקריב נדרים ונדבות.

מהלך הסוגיה	אביי	רבא	רבה בר עולא
לומדים על רבי ישמעאל: (לומדים מ) רבי ישמעאל: כסידורו "בחול"	"שבת" - ערב פסח שחל בשבת (דין 3) "בחול" - בערב פסח בחול (דין 2. שניהם משבע וחצי עד שמונה וחצי).	"שבת" - ערב פסח שחל בשבת (דין 3) "בחול" - כביום חול (דין 1. שניהם משמונה וחצי עד תשע וחצי).	"שבת" - שבת רגילה (דין 5) "בחול" - כביום חול (דין 1. שניהם משמונה וחצי עד תשע וחצי).
(לומדים מ) רבי עקיבא: כסידורו "בערב פסח"	"בערב פסח" - בערב פסח ביום שישי (דין 4. שניהם משש וחצי. שאין ביום שבת סיבה לאחר את זמנה, שלא קרבים נדרים ונדבות על המזבח, לכן מעמידים את זמנה כמוקדם יותר מדאי).	"בערב פסח" - בערב פסח ביום חול (דין 2. שניהם משבע וחצי עד שמונה וחצי).	"בערב פסח" - בערב פסח ביום חול (דין 2. שניהם משבע וחצי עד שמונה וחצי).
התנא ששיטתו כמשנתנו	דברי רבי ישמעאל זהים למשנתנו "וקרב (סיום הקורבן) בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת" (דין 2 31 זהים).	דברי רבי עקיבא זהים למשנתנו "וקרב (סיום הקורבן) בשמונה ומחצה בין בחול בין בשבת" (דין 2 31 זהים).	א"א ללמוד מהמח' בדין שבת סתם, לדין המשנה שעסקה בערב פסח בשבת.
שיטת רבי ישמעאל	"מוספין קודמים לבזיכין" בשבת הסדר בבית המקדש: הקרבת מוסף בשעה השישית, הקטרת הבזיכין בשעה שביעית (יש להקדים מוספין שנאמר בו פעם אחת "יום", לבזיכין שנאמר בו פעמים "יום" - משמע שיש יותר לאחר), וקורבן התמיד בשעה שמונה ומחצה (ואפילו שניתן לעשות בתחילת שמונה, ייתכן שהקטרת הבזיכין והחלוקה ערכו יותר משעה, אלא שעה וחצי. או שלא רצו לקבוע זמן נוסף "שמונה", לכן אמרו דינו כחול "שמונה וחצי").	צריך לדחות ככל הניתן את שחיטת קורבן הפסח בשבת, כדי שלא יתחמם ויסריח עד צלייתו במוצאי שבת (ולכן מקריב את קורבן התמיד בשעה השמינית ומחצה, כביום חול).	גוזרים שבת אטו יום חול, ולא מקדימים את זמן הקרבת קורבן התמיד בשבת (אפילו שניתן לעשות כן, שאין נדרים ונדבות בשבת), כדי שלא יטעו הכוהנים ביום חול להקריב את קורבן התמיד מוקדם מהראוי (ולכן מקריבים תמיד משעה שמונה ומחצה).
שיטת רבי עקיבא	[יותר מסתבר כשיטת ר"ע להקדים ככל שניתן את הקרבת התמיד, כדי שיקריבו כראוי את קורבן פסח. ר"י] "בזיכין קודמים למוספין" בשבת הסדר בבית המקדש: הקטרת הבזיכין בשעה החמישית, הקרבת מוסף בשעה השישית (יש להקדים את הבזיכין למוספין גז"ש "חוקה" מחביתין. יומא לד ע"א) וקורבן התמיד בשש ומחצה.	אין חשש שהבשר יסריח, ולכן עדיף להקדים את קורבן התמיד שיספיקו להקריב כראוי בשבת את קורבן הפסח (ק: אם אינו חושש שהבשר יסריח מדוע קבע שיקריב בשעה השביעית ומחצה, ולא בשעה שישיית ומחצה? ת: מפני שבשבת היה צריך הכהן להקריב את המוספין בשישית ולהקטיר את הבזיכין בשיעית (כנ"ל), לכן מקריב את קורבן התמיד בשבע ומחצה).	לא גוזרים שבת אטו יום חול, ומקדימים (כי אין נדרים ונדבות בשבת) בשבת את זמנו של הקרבת קורבן התמיד של בין הערביים (ק: אם לא גוזרים, וניתן להקדים, מדוע לא יקדים בשבת לשעה שש ומחצה? ת: מפני שבשבת הכהן מקריב מוסף ומקטיר לבונה, (כנ"ל), לכן מקריב את קורבן התמיד בשבע ומחצה).
קושיה (שבעקבותיה האמורא עצמו מעמיד שיטה אחרת)	ר"א: רבי עקיבא לא אמר על הדין המלמד "כסידורו בערב הפסח שחל להיות בערב פסח", אלא אמר בסתם "כסידורו בשבת", משמע שהכוונה שלומדים על שבת רגילה, ולא לשבת ערב פסח?	רבה בר עולא: רבי ישמעאל לא אמר על הדין הנלמד "כסידורו בשבת בערב פסח", אלא אמר בסתם "כסידורו בשבת", משמע שהכוונה שלומדים על שבת רגילה, ולא לשבת ערב פסח?	רבה בר עולא: רבי ישמעאל לא אמר על הדין הנלמד "כסידורו בשבת בערב פסח", אלא אמר בסתם "כסידורו בשבת", משמע שהכוונה שלומדים על שבת רגילה, ולא לשבת ערב פסח?
ברייתא	חל להיות בשבת כסידורו כל השנה כולה (בזמן הקבוע כל השנה, שעה שמינית ומחצה) דברי ר' ישמעאל, ר"ע אומר: כסידורו בערב הפסח דעלמא (שנשחט בשעה שביעית ומחצה).	תמיד, כל השנה כולה קרב כהלכתו (בזמן הקבוע לו) נשחט בשמונה ומחצה וקרב בט' ומחצה. ובערב הפסח נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה. חל (ערב פסח) להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת (כסתם יום חול שהינו ערב פסח, ולא דווקא יום שני) דברי ר' ישמעאל (ונשחט בשבע ומחצה), ר"ע אומר: כסידורו בערב הפסח.	תמיד, כל השנה כולה קרב כהלכתו (בזמן הקבוע לו) נשחט בשמונה ומחצה וקרב בט' ומחצה. ובערב הפסח נשחט בז' ומחצה וקרב בח' ומחצה. חל (ערב פסח) להיות בשבת כחל להיות בשני בשבת (כסתם יום חול שהינו ערב פסח, ולא דווקא יום שני) דברי ר' ישמעאל (ונשחט בשבע ומחצה), ר"ע אומר: כסידורו בערב הפסח.
קושייה מהברייתא	לרבא ניחא הברייתא (שסובר רבי ישמעאל בשמונה ומחצה, ור"ע בשבע ומחצה). אך לאביי בשיטת רבי ישמעאל שוחט בשבע ומחצה?	לאביי ניחא הברייתא (שסובר רבי ישמעאל בשבע ומחצה, ובערב פסח דין שבת כיום חול. ומכך שרבי ישמעאל דיבר בערב פסח - ברור שגם ר"ע דיבר בערב פסח, וכוונתו "כסידורו בערב פסח" לערב פסח שחל בערב שבת, כפירוש אביי). אך לרבא הסובר שצריך לדחות ככל הניתן את קורבן פסח (שמא יתחמם הבשר ויסריח, ולכן שוחטו בשעה תשיעית) כיצד בברייתא סובר ששוחטו בשעה שביעית ומחצה?	לאביי ניחא הברייתא (שסובר רבי ישמעאל בשבע ומחצה, ובערב פסח דין שבת כיום חול. ומכך שרבי ישמעאל דיבר בערב פסח - ברור שגם ר"ע דיבר בערב פסח, וכוונתו "כסידורו בערב פסח" לערב פסח שחל בערב שבת, כפירוש אביי). אך לרבא הסובר שצריך לדחות ככל הניתן את קורבן פסח (שמא יתחמם הבשר ויסריח, ולכן שוחטו בשעה תשיעית) כיצד בברייתא סובר ששוחטו בשעה שביעית ומחצה?
תירוץ הקושיה	כוונת רבי ישמעאל להשוות לסידורו של ערבי פסחים של כל השנה (שקרב בשעה שביעית ומחצה, ואין הכוונה לסידורו של ימות החול). וכוונת רבי עקיבא לערב פסח שחל להיות בערב שבת (שקרב בשעה שש ומחצה).	כוונת רבי ישמעאל להשוות ליום חול ממש (שקרב בשעה שמינית ומחצה), ולא לערב פסח שחל ביום חול (שקרב בשעה שביעית ומחצה).	כוונת רבי ישמעאל להשוות ליום חול ממש (שקרב בשעה שמינית ומחצה), ולא לערב פסח שחל ביום חול (שקרב בשעה שביעית ומחצה).